

З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЗЕТИ «НОВА РАДА» (1917 р.)

Одним із унікальних джерел з історії формування української державності в 1917 році являється газета «Нова Рада». Цей друкований орган можна вважати однією із предтеч сучасної демократичної української преси. 75 літ тому, 25 березня 1917 р. вийшов перший номер цієї газети. Серед її співробітників і авторів були видатні політики і діячі української культури М. Грушевський, С. Єфремов, Д. Дорошенко, В. Леонтович, Є. Чикаленко та інші. Двоє останніх були в 1906 році редакторами першої на території Російської імперії української газети «Громадська думка» і виступали носіями демократичних традицій української періодики.

В першому номері «Нової Ради» була опублікована стаття Голови Центральної Ради професора М. С. Грушевського «Велика хвиля», в якій один із лідерів українського національно-визвольного руху писав: «Мусимо тримати руку на пульсі народного життя і йти в ритм його биття. **Воно** тільки нам закон, **йому** ми мусимо коритись, його голосити всім, без огляду чи воно буде їм приємне чи ні». В цих словах заключалось кредо М. Грушевського як політика і державного діяча нової революційної доби. В цьому ж номері було надруковане звернення Української Центральної Ради «До українського народу», в якому говорилось: «Впали вікові пута. Прийшла воля всьому пригніченому народові, всім поневоленним націям Росії. Настав час твоєї волі й пробудження до нового, вільного, творчого життя, після більш як двохсотлітнього сну. У перше, Український тридцятипятимільйонний народ, ти будеш мати змогу сам за себе сказати, хто Ти і як хочеш жити, як окрема нація. З цього часу в дружній сім'ї вільних народів могутньою рукою зачнеш сам собі кувати кращу долю». Редколегія газети «Нова Рада» закликала своїх читачів підтримувати українську пресу, бо «вільне слово наше — символ воскресіння» — говорилось в газеті.

В другому номері газети від 28 березня 1917 р. М. С. Грушевський виступив із статтю «З старого і нового». Це був своєрідний коментар до унікального твору видатного українського та російського історика і письменника М. Костомарова «Закон Божий» (Книга буття українського народу). Дякуючи газеті «Нова Рада», українські читачі знайомилися з визначним пам'ятником вітчизняної історії, своєрідною програмою відомого Кирило-Мефодіївського братства, розгромленого царизмом в середині XIX століття. Програмні положення костомарівського «Закону Божого» відображали глибокі гуманістичні устремління учасників Кирило-Мефодіївського товариства. були пронизані любов'ю до України, до всіх слов'янських народів. Коментуючи ці положення, М. Грушевський підкреслював органічний зв'язок політичної діяльності Центральної Ради з національно-визвольними змаганнями української демократії середини XIX століття, серед яких були М. Костомаров, М. Гулак, В. Білозерський, Т. Шевченко та інші. Варто підкреслити, що лише в 1991 році «Закон Божий» (Книга буття українського народу) був нарешті виданий на Україні масовим тиражем.

Дослідник вітчизняної історії чи просто зацікавлений читач знайде на сторінках «Нової Ради» багато статей М. Грушевського, С. Єфремова та інших українських вчених, які ніколи не перевидавалися і становлять значний історіографічний інтерес. Це, зокрема, статті М. Грушевського «Повороту нема» з національного питання (№ 4), «Народам України» (№ 6); С. Єфремова — «На партійні теми» (№ 10), «Дві правди» (№ 21), присвячені політичному життю на Україні та багато інших.

«Нова Рада» висміювала ті суспільно-політичні настрої, які мають місце і в сучасному житті і направлені проти процесу творення української соборної держави. В статті «Нова національність» було піддане критиці так зване «Общество юго-россов», яке претендувало на утворення нового етносу на Україні з метою підігрівання сепаратистських настроїв на півдні України (№ 8). Редколегія газети систематично розвінчувала спроби реакційних, шовіністичних газет — «Киевлянин», «Русское слово», «Русские ведомости» — зобразити український національно-визвольний рух, як інспірований групою українських інтелігентів, що не мають значної соціальної опори (Див. №№ 15, 18, 21 та інші).

Однією із центральних тем на сторінках української газети була тема будівництва національних збройних сил. Статті,

замітки, репортажі під назвами «Українське військо», «Військові справи», «Український військовий з'їзд» знайшли постійну приписку на шпальтах «Нової Ради». Уже в квітні газета постійно інформувала читачів про хід українізації військових частин. Вона розповідала про створення 1-го українського полку ім. Б. Хмельницького (№ 19), про перший Всеукраїнський військовий з'їзд (№№ 27—35), про події на фронтах і на Чорноморському флоті (№№ 1, 10, 18, 23, 44 та інші). Ці матеріали викличуть неабиякий інтерес у сучасника. Слід додати, що резолюції Всеукраїнських військових з'їздів, а їх було три в 1917 році, практично не перевидавалися, і тому українські газети являються єдиним джерелом, з якого можна взяти відомості про них. Так, 10 травня «Нова Рада» опублікувала резолюцію I з'їзду «Про відношення до війни», в якій підкреслювалось, що «Всеукраїнський з'їзд визнає необхідним, щоб на мирній міжнародній конференції була представлена Україна в особі своїх делегатів від організованого українського народу в усій його суспільності».

З «Нової Ради», як провідної української газети 1917 року, ми дізнаємося про видання українських газет на всій території Російської держави. 21 травня в замітці «Новий товариш» йшлося про те, що у Владивостоці 30 квітня почав виходити український тижневик під назвою «Українець на Зеленому Клині». Редагував цю газету Д. Боровик, вихідець із Одеси, засланий жандармерією на Далекий Схід ще в 1906 році. Пізніше редколегія «Нової Ради» повідомляла, що в Сибірі вийшов ще один тижневик на українській мові — «Українська Амурська Справа». Його редагував пан Ситницький. Про ці періодичні видання, на жаль, немає відомостей і в науковій історичній літературі, а тим часом кожна газета це визначна подія в політичному і культурному житті народу.

Сторінки «Нової Ради» вміщують багато цінної інформації про військово-політичні процеси в різних куточках України — Києві, Катеринославі, Херсоні, Одесі та ін. Так, наприклад, 22 червня газета опублікувала статтю про діяльність Ради українських вояків Одеського гарнізону. В ній йшлося про заходи місцевої української Ради по українізації військових частин в Одесі. Цікаво відзначити, що автором статті був відомий публіцист Юрій Липа. Газета публікувала подібні матеріали з метою подальшої активізації процесів українізації війська по всій Україні; вони мали не тільки інформаційний, а й пропагандистський характер.

Влітку 1917 р. Генеральний Секретаріат Центральної Ради розпочав енергійну роботу по створенню Вільного Козацтва — своєрідної гвардії народу України. Газета «Нова Рада» розгорнула активну агітацію серед населення, допомагаючи уряду в створенні нових збройних сил. Вона публікувала звернення до губернських і повітових українських Рад і селянських спілок з закликом включитися в організацію частин Вільного Козацтва на місцях. Але паралельно з цим газета закликала до реалізму в цій важливій справі. Так, в статті «Козача романтика», від 2 вересня 1917 року, «Нова Рада» застерігала від романтизму, який властивий деяким військовим і політичним діячам. Таким чином, газета виступала не лише літописцем, а й активним суб'єктом суспільно-політичного процесу. Її публікації формували політичну свідомість мас, впливали на шкалу політичних цінностей громадян.

Перемога Жовтневого збройного повстання в Петрограді і дальший розвиток революції в Росії створили нову політичну ситуацію в Україні. 7 листопада Центральна Рада видала III Універсал, в якому проголошувалось створення Української Народної Республіки в стані федеративного зв'язку з Росією. Проголошення УНР знайшло позитивну оцінку на сторінках всіх українських періодичних видань. На думку «Нової Ради», III Універсал «поставив всі крапки над «і». 9 листопада в спеціальній рубриці «З газет та журналів» «Нова Рада» помістила матеріал, в якому говорилось, що газета «Народна воля» і «Робітнича газета» схвально відгукнулися на проголошення Української Народної Республіки. Однак, «Нова Рада» найбільш послідовно з-поміж других українських газет відстоювала національні інтереси українського народу, його право на самостійний розвиток.

З провідною українською газетою активно співробітничав молодий поет Павло Тичина. Уже в перших номерах газети він почав друкувати свої вірші. 30 березня «Нова Рада» опублікувала вірш П. Тичини «Гей, вдарьте в струни, кобзарі!», в якому український поет вітав відродження своєї батьківщини після повалення царизму. Після проголошення Української Народної Республіки П. Тичина виступив в «Новій Раді» з такими поезіями:

«Ой, що в Софійському заграли дзвони, затремтіли
Не білі голуби — янголи у небі полетіли
Ой там зібралися під прапори, під соняшні, ще й сині
Від нині — не буде більше пана в вільній Україні!»

В грудні 1917 року, коли Рада Народних Комісарів Росії почала військові дії проти України, звинувативши Центральну Раду в дезорганізації фронту і підтримці контрреволюційного заклону Каледіна, газета «Нова Рада» виступила на захист права українського народу на самовизначення. Коментуючи офіційну точку зору українського уряду відносно відмови пропускати російські війська на Дон проти Каледіна, «Нова Рада» писала, що головком Росії Криленко «похваляється, що по дорозі на Дон можна було б і Україну підбити під високу руку «народних комісарів». Матеріали газети за грудень 1917 р. переповнені інформацією про стосунки України і Росії, про хід військових дій між військами Центральної Ради і російського Раднаркому. Рубрика «Війна з більшовиками» стає постійною на сторінках «Нової Ради» (№№ 204, 205, 206, 207 та ін.).

Наряду з цим, газета систематично писала про мирні переговори в Брест-Литовську, на яких була присутня і делегація Української Народної Республіки. На сьогоднішній день в літературі надзвичайно мало відомостей про участь України в переговорах, а ті що є однобоко висвітлюють цю проблему. 24 грудня Українська Народна Республіка в ноті до всіх учасників першої світової війни заявила, що стає на шлях самостійних міжнародних зносин і буде боротися за підписання загального демократичного миру без анексій і контрибуцій. Було заявлено, що влада Ради Народних Комісарів не поширюється на Українську Республіку і тому умови Брест-Литовського миру має підписувати уряд УНР. Голова російської делегації в Брест-Литовську Л. Троцький формально визнав українську делегацію, але чинив їй всілякі перешкоди. Газета «Нова Рада» в статті «Хижа лапа» осудила провідників більшовицької політики на Брест-Литовських переговорах (Див. № 215). 30 грудня в передовій статті «Священна війна», українська газета, аналізуючи непоступливість Л. Троцького в переговорах з німецьким урядом його небажання підписувати мирний договір, писала: «Одурені маси мають право запитати своїх ватажків — ви обіцяли негайний мир, а тепер вже до священної війни закликаєте?». В цій статті розвінчувалася авантюрна більшовицька ідея про необхідність світової пролетарської революції, яку підтримала в цей період більшість керівників більшовицької партії.

Закінчувався 1917 рік. 31 грудня «Нова Рада» опублікувала заключну статтю С. Єфремова «На вершину національних досягнень», в якій було зроблено аналіз політичних по-

дій на Україні в 1917 році. Відомий вчений в цій статті підкреслював, що революція на Україні була органічно зв'язана з революцією в Росії, з поваленням самодержавства, але вже з перших днів набула «одмінних та оригінальних рис». Підбиваючи підсумки року, він писав: «Щоб не було далі, а минулий рік на віки вічні лишиться в пам'яті народній, як граничний стовп, що показує дорогу — до волі, до щастя, до поступу і братерства вселюдського». Одним із українських літописів цього року була газета «Нова Рада».